

PERCEPTION OF POETRY IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNDE ŞİİR ALGISI¹

Nuray 3.KARAKAYA²

Abstract

Poetry is a special type of Children's Literature, where children are familiar with lullabies, playrhymes, rhythms, repetitions and shortness since childhood. The language based on emotions and dreams is one of the effective tools of language teaching studies with the pleasure of reading as well as listening. Poetry as a tool of language and literature education is not emphasized sufficiently at all levels of education, and studies conducted in this field reveal that students and teachers are hesitate from poetry and have difficulty in interpretation of poem. The study is conducted to determine the perceptions of primary school students in poetry. It is applied in the 2nd and 4th grades of primary school. The poem of Üstün Dökmen named as "Selam" is read to the students and students are asked to write the first color that came to their minds after listening to the poem. It is analyzed whether the same poem is perceived by students with the same color and common perception can be achieved. Does the primary school students' mind which has not yet been mixed up and stacked with information perceive the same poem with the same pictures and figures? The answers to these questions are searched and students are asked to paint the picture of poem after the second reading of the poem. It is observed that all children are able to perceive poetry and that 4th grade students are more successful than 2nd grade students. Therefore, teaching poetry has an effect on the students' perception of poem.

Key Words: Perception of poetry, feeling, colour, primary students.

Özet

Şiir, çocukların daha ninnilerden, oyun tekerlemelerinden aşına olduğu, ritmi, tekrarları ve kısılgıyla Çocuk Edebiyatının özel bir türüdür. Duygulara ve hayallere dayalı dili ve dinlemek kadar okumakla verdiği zevkle dil öğretim çalışmalarının etkili araçlarındandır. Öğretimin her kademesinde dil ve edebiyat eğitiminin bir aracı olarak şiir üzerinde yeterince durulmamakta ve bu alanda yapılan çalışmalar öğrencilerin ve öğretmenlerin şiirden çekindiğini ve şiiri yorumlamakta zorlandığını ortaya koymaktadır. Çalışma ilkökul öğrencilerinin şiir algılarını belirlemeye yönelik yapılmıştır. İlkokul 2. ve 4. sınıflarda uygulanmıştır. Öğrencilere Üstün Dökmen'in Selam şiiri okunmuş, şiiri dinledikten sonra akıllarına gelen ilk rengi yazmaları istenmiştir. Aynı şiir öğrencilerde aynı renkle mi algılanmaktadır, ortak algı sağlanabilmekte midir, analiz edilmiştir. Benzer duygular aynı renklerle mi tanımlanmaktadır? İlkokul öğrencilerinin henüz karışmamış, bilgilerle yığılmamış zihni, aynı şiiri aynı resim ve şekillerle mi algılamaktadır? Bu soruların cevabı aranmış, şiir ikinci kez okunduktan sonra da şiirin resmini yapmaları istenmiştir. Bütün çocukların şiiri algılayabildiği, 4. sınıf öğrencilerinin 2. sınıflara göre daha başarılı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla şiir öğretimi öğrencinin şiir algısı üzerinde etkili olmaktadır.

Anahtar sözcükler: şiir algısı, duygu, renk, ilkökul öğrencileri

¹ Bu çalışma, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ve RESSCONGRESS tarafından 25-27 Haziran 2019 tarihleri arasında düzenlenen "3. Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumunda" sunulup özet metin olarak yayınlanmıştır.

² Dr. Ankara İl Milli Eğitim Ölçme Değerlendirme Merkezi, dilrubakarakaya@hotmail.com

Poemaloquenspictura, picturatacitungpoema
Şiir dile gelmiş bir resim, resim ise lâl bir şiirdir
Simonides

GİRİŞ

Edebiyat ve diğer sanat dalları arasındaki ilişki antik çağa kadar gitmekte; özellikle resim ve şiir arasındaki ilişki Rhopalic ayetlerin kaligramlarla gösterilmesine dayandırılmaktadır. Dogukültüründe kitap süsleme sanatları ile gelenekselleşmiş, hatta minyatür ve tezhip sanatlarının doğmasına sebep olmuştur. Kitap illüstrasyonlarının ilk modern örnekleriyle ise Avrupa'da 15. yüzyıla ait kitap baskılarında karşılaşılır. Bu iki sanat dalının açıkçailişkilendirildiği en eski metinlerden birisi Horatius'un ArsPoetica (Şiir Sanatı) adlı eseridir. Horatius'tan önce de, Platon ve Aristoteles'in de Antik Yunan'daki sanatta temsil sorununa dair tartışmalarını resim ve şiirüzerindenşekillendirdiklerigörülür. Platon'un Devlet'inde, gerçeklik duyularla değil zihinle kavranabilen idealar dünyasına aittir. Platon'un bu yaklaşımınagöre resim ve şiir sadece gerçekliğinkötü bir izduşümüdür. Ressamın renklerle yaptığını, şairsözcuklerleyaptığınıagöre aslında her ikisi de kopyanın kopyasını sunmaktadır.

“Batı edebiyatında antik çağdan beri karşılığı olan ve “ut picturapo- esis” ile somutlaşansşiir ile resim arasındaki ilişki, Osmanlı'da ilk kez Recaizade Ekrem'in sözlerindekarşılığını bulur: “Şiir resim gibidir.” Bu somutlaşma, Servet-i Fünun Dergisi ile bir özdeşliğe kadar varacaktır. Musavver (resimli) olarak yayımlanan bir dergi etrafında gelişen Servet-i Fünun edebiyatı, görsel materyallerle başından beri haşırneşirdir. Dergiyi çıkarmayabaşlamadanönce, Avrupa'ya giden Ahmet Ihsan, döneminmatbaacılığında kullanılan en yeni resim baskı teknolojisi olan çinkografıyı getirir. Tevfik Fikret'in derginin başınageçmesi ile dergide tefrika edilen romanların bazı sahnelerinin resimleştirilmesinde ve manzara ile şiirin bir arada olduğu kartpostallarının basımında hem bu yeni teknik hem de özenliçizimlersıkça kullanılır. Bu döneminşiiranlayışının belki de en güzelözetlerinden birisi, Cenap Şahabettin'inşiiri, “elfaz (sözler) ile resmedilen bir levha” olarak tanımlamasıdır.” (Salih,2017)

Siyasi ve ekonomik gelişmelerin yanında 1960'lı yıllarda varoluşçuluk, yapısalcılık ve marksizm arasında hararetli tartışmalar yaşanmaya başlanmıştır. Bu yıllarda öncelikle doğal dillere ilişkin yapılan çalışmalar yapay dil çalışmalarını da içine alacak şekilde genişlemiştir. Bu çalışmaların etkisiyle bütün anlamlı dizgeleri çözümlenmeye ve betimlemeye çalışan göstergebilim ortaya çıkmıştır. Bu tarihlerde Avrupa da Ferdinand de Saussure Dilbilim çalışmalarıyla göstergebilimi (Semiology) ortaya atmıştır. Amerika da Charles SandersPeirce göstergeler arasındaki ilişkileri tanımlamak için bir çerçeve olarak kullanılacak göstergebilim (semiotic)'in ilkelerini belirleyecek çalışmalar yürütmektedir. 1960'ların ikinci yarısında ise RolandBarthes geliştirdiği gösterge kuramıyla müstakil bir göstergebilimin kurucusu olarak kabul görmüştür.

Resmin özellikle rengin şiire girmesinde baskının etkisi olmuştur. Baskının gelişmesi, somut şiirden önce illistrasyonlarla kitaplara giren resim, somut şiirle modern dünyada yerini almıştır. 21.yy ortalarında şair ve yazarlar görselin diğer boyutlarıyla yazdıklarını eşleştirmeye başlamış; biçimin yanında renk de kullanılmaya başlanmıştır. Bu döneme kadar renk hakkında yazılmış ama renk şiirde kullanılmamıştır. Baskı tamamen durumu değiştirmiş ve görsel şairler bu yeni araçların tam ölçüsünü alarak rengi süs yerine şiirle bütünleştirmeye başlamıştır. Renk kullanımı şaire ek bir anlam kanalı açmış ve dile eşdeğer ve doğrudan tarafından iletilen kelimelerin yardımı olmadan renk, kullanılmaya başlanmıştır. Aynı şiirde iki kod da aynı anda çalışır. Bu kodlardan biri günümüzdeki intersemiyotik olarak

değerlendirilebilir. Bazen renk kontrastları şiirin içinde hissedilebilir. Renk, herkesin bildiği gibi, görsel işaretin biçimiyle birlikte boyutudur ve doku görsel işaretler ise dilin aktarılması için kullanılan iki ana medyadan biridir. Algıladığımız renk, ışık, nesne ne olursa olsun birey duyu yoluyla edindiğini yorumlamak zorundadır. Algı, duyuşsal bilginin yorumlanmasıdır. “Algılama veya idrak etme, beynin öğrenilmiş anlamlı kalıplar içinde enformasyonu süzgeçten geçirerek anlamlandırmasıyla ilgilidir. Algılama sürecinde kalıplar oluşturma, seçme, organize etme ve yorumlama vardır.(...) İnsanlar uyarıcı toplulukları değil, nesne algılarları. Nesne algılama kısmen, doğuştan gelen örgütleyici eğilimlerle tayin edilir. Bunlar bir zemin üzerinde bir şekil algılama eğilimi, nesnelere bir araya toplama eğilimi ve eksik öğelerin yerlerine doldurulması ile bir bütün yaratılmasını içeren tamamlama eğilimidir” (Morgan,1993 s. 268;Yazıcı, 2017, s.96.). Yapılan tüm eğitim ve öğretim faaliyeti insan beyninin nasıl öğrendiğini hesaba katmalı ve algıyı geliştirici olmalıdır. Beyin ve öğrenmeyle ilgili Prof. Dr. Osman Çakmak şunları söylemektedir:

“Beyin, iç içe üç bölüm halindedir. Orta beyinde bulunan “hipokamp” (hippocampus) “hafızanın merkezi”dir... Bu merkez adeta beyin yazıcısı gibi faaliyet gösterir. Beynin üçüncü kısmı olan korteks, beyin düşünen, konuşan, yazan, yeni buluşlar yapan, merak eden, plan yapan, öğrenmenin, zekanın ve hafızanın olduğu bölüm olup, sınırsız bir kapasiteye sahip görünmektedir. Üzerindeki görme, duyma ve diğer algılama merkezleriyle ve dış dünyayla sürekli iletişim halindedir. Bu kapasiteyi nöronlar arasında kurulan ilişkiler sağlamaktadır. Duyguları uyandıran olaylar orta beyinde bulunan “hipokamp” vasıtasıyla beyin korteksi üzerine kaydedilmektedir. Öğrencinin konuya ilgisinin çekilmediği, merakın uyandırılmadığı ve konunun zevkli ve eğlenceli hâle getirilmediği “öğretim süreçlerinin “başarısız kalması “hipokamp” denilen beyin bölgesinin uyarılmamasıyla ilgilidir. Üzerinde “merak ve ilgi” etiketi taşımayan bilginin beyne girmek için gerekli vizeyi alması mümkün değildir. Bu yüzden de “Merak ilmin hocasıdır.” denilmiştir.(www.kisiselbasari.com) Dolayısıyla teknolojinin, eğitim biliminin ve tıbbın gelişmelerini takip etmek disiplinler arası çalışmalarını sınıfa, öğretime dahil etmek gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı

Modern toplum kendisini tanımayan ve çevresinden kopuk bireyler yetiştirmiştir. “Günümüz örgütlerinde çalışan bireylerin başlıca sorunları arasında duygusal aidiyetsizlik, duygusal tatminsizlik ve duygusal dilin yeterince anlaşılabilmesi ön planda yer almaktadır” (Öke, 2001, s.33). Eğitim ve öğretim çalışmalarımızda duyu kavramına önem verilmemekte duygusal gelişime yönelik çalışmalar planlanmamaktadır. Şiir, edebiyatın duyguya yönelik türüdür, son dönemde duygusal zeka ve öğrenmede duyunun etkisi dikkat çekmektedir. Bu alandaki çalışmalarla öğrencide şiiri anlama ve yorumlamaya dayalı kuramlar geliştirilmiştir. “Şiir okuma ve yazma öğretimi çalışmaları Vygotsky’nin dil gelişimi ve sosyo-kültürel bakış açısı kuramından yola çıkar. Vygotsky (1978)’ye göre çocuğun okuma-yazma gelişimini; dil, sosyal, duyuşsal ve bilişsel gelişim alanlarının ortak çalışması yönlendirir. Vygotsky’nin en çok üzerinde durduğu ise düşüncenin gelişiminde dilin büyük rol oynadığıdır. Vygotsky dilin sosyal bir süreç olduğunu öne sürer. Bu süreçte de sosyo-kültürel yaklaşımın etkisi çok büyüktür çünkü temel ilacı sosyal iletişimidir. Kısacası dil, sosyal ortamda gelişir. Çocuğun bilgi alışverişi dil aracılığı ile sosyal iletişim ve etkileşim sonucunda gerçekleşir(Roe ve Ross, 2006). Derslerde uygun ortamın oluşturulması,şiirin öğrencilere anlatılması, öğretmenin farklı şiirleri sınıfa taşıması, öğrencilerde şiir okuma,beğenme ve seçme davranışları oluşturacak çalışmalar planlanması, okuma ve yazma çalışmalarında şiir türüne ağırlık verilmesi, ya da kendi yazdıkları şiirleri sınıf ile paylaşmaları bu kuramın katkısıdır”(Kaya, 2013, s. 69). Her

tür sınıf ortamı bir sosyal ortam olabilir; bu ortamın duygusal gelişimi de dikkate alarak şiir etrafında planlanması pek çok faydayı beraberinde getirir.

Alan Yazındaki Yeri

Şiirin öğretilebilecek eğitilebilecek bir tür olduğunun dikkate alınmaması şiir öğretimiyle ilgili büyük problemdir. “Birçok öğretmen şiirin özel günlerde belirli formda okunması ve ezberlenmesi dışındaki işlevlerini göremeyebilir.” (Kaya, 2013, s. 62)

Kaya (2013)’a göre, şiirin yetenek gerektirdiğine inanan öğretmen ise öğrencilerinin erken yaşlarda şiir yeteneğine sahip olamayacağına ve bu türün sınıfa taşınmasının gerekli olmadığına inanır. Bir başka problem de şiirin bir tek doğru yorumu olduğu inancıdır. Konuyla ilgili Perfect (1999) “şiiri sunarken kendi yorumunu dayatan öğretmen çocuğun ruhundan şiiri, şiirden de duyguyu koparıp atar” der. Dias (1992) ise “çocuklara şiir sunarken onların yorumuna güvenin ve saygı duyun ve onların adına bu yolculuğu yapmayın, bırakın onlar varacakları yere kadar kendi seyahatlerini kendileri yapsınlar ve bırakın bundan zevk alsınlar” (158) açıklamasını getirir.

“Öğretmen veya eğitimci şiiri, okuma ve yazma becerisinin dışında tutar.Oysa şiirin okuma-yazma öğretiminde çok önemli rolü vardır. Okuma öğretiminde şiir kelime öğrenimini, sesi kullanmayı, seste noktalama ve vurguyu, akıcılığı, en önemlisi de çocuğun sözlü ifade gücünü ve sevgisini kamçılar. Şiirin yazma öğrenimi ve öğretimindeki işlevleri saymakla bitmez. Kelime dağarcığının yazıya aktarıldığı, sözel gücün yazıda yeşerdiği, sesin ve vurgunun göze hitap ettiği ve kelimelerin”(Kaya, 2013, s.64) özenle seçildiği bir alandır şiir. Dil becerisinin her alanına etkisi olan şiir aslında düşünmenin ve düşüncenin en yoğun yaşandığı bir türdür.

Akyol ve Dikici’nin (2009) yaptığı çalışmada, şiirle öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin son-test başarı puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu sonuç, deney grubuna uygulanan şiirle öğretim tekniğinin öğrencilerin akademik başarılarını artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, konuların şiirlerle öğretilmesi öğrenci başarısını artırma konusunda alışıl gelmiş öğretim yöntemlerine göre daha etkilidir denilebilir. Yani başka bir ifade ile şiirle öğretim yapılan sınıflardaki öğrenciler geleneksel öğretim yapılan sınıflardaki öğrencilerden daha fazla başarı göstermektedir.(s.52)

Yöntem

Araştırma ilkököl 2. ve 4. sınıf öğrencilerinin şiir algılarını ölçmeye yöneliktir.Bu araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ankara ili Altındağ merkez ilçesinde bulunan ilkökullardan basit seçkisiz yöntemle belirlenen bir devlet okulu öğrencilerini kapsamaktadır. 2. ve 4. sınıflardan 2 şube olmak üzere 89 öğrenci oluşturmaktadır. 45 2. sınıf, 44 4. sınıf öğrencisi bulunmaktadır. Bu çalışmanın yöntemi temel nitel araştırmadır. Temel nitel araştırmada veriler görüşme, gözlem ya da doküman analizi yoluyla toplanabilir (Merriam, 2009). Bu araştırmada veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Dokümanlar, kolayca ulaşılabilen ve hazır kaynaklardır. Dahası dokümanlar sıklıkla göz ardı edilmelerine rağmen özellikle temel araştırma ve değerlendirmeler için oldukça yararlı kaynaklardır(Lincoln ve Guba, 1985). Araştırma verileri analiz etmek için nitel içerik analizi (Elo ve Kyngas, 2008; Vaismoradi, Turunen ve Bondas, 2013) tekniği kullanılmıştır. Nitel içerik analizi yazılı metinlerin içeriğinin, kod belirleme ve tema ya da örüntü oluşturma yoluyla sistematik bir biçimde yorumlanması işlemi olarak tanımlanabilir(Hsieh ve Shannon, 2005).

Öğrencilere Üstün Dökmen'in Selam şiiri okunmuş ve şiirin hangi rengi çağrıştırdığı sorulmuştur. Çalışmada bu şiirin seçilme nedeni şiirde söz sanatlarının bulunmaması, şiir dilinin açık ve anlaşılır olmasıdır. Ayrıca şiirde kişinin kendisiyle konuşması ve dış alemi tamamıyla canlı kabul etmesi, öğrencilerin hayal dünyalarına seslenmektedir; şiirde duygunun açık olarak verilmemesi de renkle örtüşen algıyı ortaya koymak açısından elverişli bulunmuştur. Şiir ikinci kez okunmuş, ardından da şiirden anladıklarını resimle ifade etmeleri istenmiştir. Öğrencilerin resimleri betimsel ve sistematik analizle değerlendirilmiştir.

Nitel araştırmalarda üç yöntem vardır: betimsel analiz, betimsel ve sistematik analiz, betimsel, sistematik ve veri analizi yöntemleridir.

"Betimsel analizde farklı kişilerin aynı soru hakkında farklı düşüncelerinin görüşülenlerden elde edildiği tarzda aktarılır. Betimsel ve sistematik analizde ise elde edilecek sonuçları daha sistematik belirlemek üzere; konuşma metinlerinin yazıya dökülmesi, alınan cevapların sınıflandırılması gibi yöntemlerin belirlenmesidir. Betimsel, sistematik ve veri analizinde ise bu iki analiz yöntemi veri analizi ile birleştirilir. Görüşmelerden elde edilen veriler kodlama sistemi ile sayısal verilere dönüştürülür ve analizi yapılır. Karmaşık ve zor bir yöntem olmasına rağmen ulaşılmaması oldukça zor veriler elde edilmiş olur. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur: Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması. Sonuç olarak, nitel araştırmaların analizi karmaşık bir süreçtir. İçerik analizi yazılı-basılı ve görsel materyaller ve belgeler içinde bulunan fakat sistematik olarak ortaya konmamış bilgileri sistematik olarak ortaya çıkaran bir tekniktir. Betimsel analiz ise; elde edilen veriler, daha önceden belirlenen başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır" (Altunışık vd. 2010, s.322).

Resimler değerlendirilirken uzman görüşlerine başvurulmuş, öğretmenlerinin görüşleri de alınarak değerlendirilmiş, bulgular sınıflandırılarak yorumlanmıştır. 2. ve 4. sınıflar arasındaki şiir algısı farkı ortaya konulmuştur.

BULGULAR

2. sınıfların Türkçe Ders kitabında 24 işlenecek metinden 8'i serbest metin; 9 metin şiir bunlardan ikisi serbest okuma metnidir. 4. Sınıflarda 24 metin ve 8 serbest okuma toplam 32 metinden 7'si şiir ve 2 serbest şiir toplam da 9 metin şiir olarak seçilmiştir.

Tablo 1.2. Sınıf Öğrencilerinin Okunan Şiirde Renk Algısı

Renkler	Kız	Erkek
Mavi	5	4
Yeşil	3	5
Sarı	1	4
Kırmızı	1	1
Pembe	7	-

Tabloya göre toplam 45 öğrenciden 9'u mavi, 8'i yeşil olarak belirlemiştir. Diğer renkler az tercih edilip her renk olarak da cevap veren olmuştur. Kızların pembe algısı mutluluk ve sevgiyle örtüştüğü için şiirdeki mutluluk duygusuyla anlamlandırılabilir.

İkinci sınıf öğrencilerine 1 kez okumak yeterli gelmemiştir. Tam olarak soyut algıyı şiirdeki duyguyu somuta, bir renge, dönüştürmekte zorlanmışlardır. İkinci sınıfın algısı 4. Sınıfta tam olarak oturmuştur. Ayrıca 2. Sınıfların dikkatleri başka noktalara, aşağıda çizilen resimler incelendiğinde daha iyi algılanacaktır, kaymış gibi görünmektedir. Bunun dışında öğrenciler şiirde geçen nesnelere, figürleri, bir

okumayla akılda tutabilmiş, resmedebilmiş ve resimlerini de bu doğrultu da çizmişlerdir. 2. Sınıflar nesnelere şiirdeki gibi konuşurmuş, ilk resim çizen tüm öğrenciler gibi algılanamayacağından endişelenmişlerdir. 4. Sınıflar onlara göre daha kendilerinden emin ve çizim de çok daha başarılılardır.

Çimenler, çiçekler, böcek, kelebek ve atlar, bulut, güneş, taşlar ve ayna tüm resimlerdeki ortak figürlerdir.

2. sınıflar hem algılamada hem de dikkatleri toplamakta zorlanmışlardır. Dikkatleri başka noktalara kaymış, tam odaklanamamışlardır. 2 okuma yetmemiş, şiirin dışına çıkmışlardır. 39 öğrenci anlamış, şiiri resmedebilmiş, 10 öğrenci anlamamıştır.

Tablo 2. 4. Sınıf Öğrencilerinin Okunan Şiirde Renk Algısı

Renkler	Kız	Erkek
Mavi	15	9
Yeşil	1	7
Kırmızı	4	1
Beyaz	1	2

Tabloya göre toplam 44 öğrenciden 24'ü mavi diyerek şiiri belli bir renkle anlamlandırmıştır. 8 kişi de yakın bir renk olan yeşili belirlemiştir.

Tablo 3. 4. Sınıf Öğrencilerinin Şiirde Ortak Figürler Algısı

Figürler	Kız	Erkek
Hayvanlar	18	15
Ayna	8	6

Tabloya göre öğrencilerin tamamının şiiri algıladığı çoğunluğun resmine mutlaka hayvan figürü çizdiği, özellikle şiirde geçen at ve kuşların, resimlerinde yer aldığı gözlenmiştir. Gökyüzüne ait bulut ve güneş ortak figürler arasındadır. 44 öğrenciden sadece 11'i (4 kız, 7 erkek) hayvan çizmemiş; aynayı 3 erkek, 7 kız çizmeye gerek duymamıştır. Fakat aynayı çizmediği halde bu öğrencilerin de şiiri anladığı kanaatine varılmıştır. Öğrenciler arasında özel öğrenci olduğu öngörülen bir öğrenci tespit edilmiş onun bile hiç figür çizmediği resimde mavi ve yeşil tonlarla tüm kâğıdı boyayarak şiiri anladığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Öğrenciler şiiri bir okumakla algılayabilmekte. Şiirde geçen renkler, şiirdeki nesnelere renkleri, şiirdeki tabiat unsurları onların algılarını etkilemekte akıllarında yer etmektedir. Şiirde işlenen duyguyu kavramakta ve bu duygu onlarda benzer hisler uyandırmaktadır. Öğrencilerde uyanan ortak hisler aynı renkle ifade edilebilmektedir. Öyle ki aynı şiir, öğrencilerde belli bir renge tekabül etmektedir. İstisnalar olsa da aynı şiir aynı duyguyu, aynı rengi anlatmaktadır. Bu çalışmanın ortaokul ayağında da aynı şiir aynı duyguya mavi'ye yakıştırılmıştır. İlkokul öğrencileri de mavi'yi, yeşili seçmiştir. Mavi renk huzuru, rahatlığı çağrıştırmaktadır.

Resimlerinde ortak figür şiirde geçen at, gökyüzü ve kendini aynada seyreden gülen yüzler olmuştur. Ayrıca bir birine selam veren tüm varlıklarla şiiri anlatmışlardır. Otlar ve taşlar, çimenler ihmal edilmemiş; tek bir okumayla ortak bir algıda buluşulabilmiştir. Duyguların, şiirin dili ortaktır. Her okuyanda farklı yorumlanır bilirse de şiir duyguyla seslendiği için daha çabuk algılanmaktadır. Dolayısıyla şiirdeki dil, kullanılan sözcükler çok etkilidir. Şiir dilinin bizi ağırladığı mekan ilk algı olmaktadır. Şiirin aksettirdiği huzur ve mutluluk duyguları arasındaki alaka 8 yaşındaki öğrencide de 13 yaşındaki öğrencide de ortaktır.

“Bir şiirin güzelliği, söylediğinden de çok söyleyişinde; seslerin, seslere bağlı anlam ve çağrışımların belli bir düzene sokulmasında olduğuna göre onu bozup bir başka dilde yeniden kurmak olacak iş değildir. Ama insanlar Shakespeare, Puşkin, Hayyam gibi nice şairleri yalnız çevirilerinden sevmiş, büyülenmiş, der S. Eyüboğlu. Demek bir şiirin kendinde olduğu gibi, çevirisinde de aklımızı, mantığımızı aşan bir taraf var. Demek şiirde ses ve kelimelerin ötesinde öyle bir anlam var ki, kolu kanadı kırılrsa da insandan insana, dilden dile geçiyor.”(Gülboy,2017)

Şiir hem ruhları hem dersleri süsleyecek etkili, güçlü bir türdür. Duyguların eğitimi, ruhların şekillenmesi, ortak değerlerin kazandırılmasında en sık başvurulacak metinler, şiirlerdir. Gereken önem verilmeli, eğitimde ve edebiyatta şiirle ilgili her çalışma desteklenmelidir. Bu alanda yapılacak pek çok çalışmayla eğitim ve öğretim dünyamızın ruh, beden, zihin saç ayağında daha dengeli ve başarılı bir eğitim gerçekleştirebiliriz, çünkü insan demek duygu demek, çünkü yüzlerce cümleyle anlatamadığımızı bir şiirle doğrudan anlatabilmek demek. “ Cemil Sena, Hegel’in şiir için; mimari, heykel, resim ve müzik sanatlarındaki evrensel ruhun gittikçe artarak şiirde yoğunlaştığını, bunun içindir ki şiirin Tanrısal ve tükenmez bir güce malik olduğunu söylediğini belirtir. Şiir mutlak ve tûmeldir, sanatların sanatıdır. Metin Bobaroğlu’na göre antik çağlardan bu yana şiir, yarattığı ruhsal etkiyle insanı esinlendirir, teshir eder.” (Gülboy,2017) Duygularla yapılan öğretim kalıcı olmakta ve eğitici olmaktadır. Dolayısıyla hem müfredatta hem derslerde şiir daha sık kullanılmalıdır.

“Çocuğa ana dilini sevdirmeye ve onun zenginliğini tanıtmaya, bir duygu, düşünce ve izlenimin sanatlı olarak nasıl anlatılabileceğini öğretme bakımından şiirlerin, çocukların eğitiminde bir işlevi vardır (Önkaş, 2002, s. 10). Bu yüzden çocuklar için seçilen şiirlerin eğitim aracı olduğu ancak dil zevki ve bilinci uyandırmak amacı olduğu da unutulmamalıdır. Mevcut çocuk şiirlerinin bu amacı taşımadığı ve ihtiyacı karşılamadığı görülmektedir. Temel sebebi ise, çocuk şiirine eleştirel bir bakışın yerleşmemesi ve bu alanda yetişmiş, uzmanlaşmış çocuk şairlerinin olmaması olarak düşünülmektedir. Çocuk kitapları, dergiler ve ders kitaplarında yer alan şiirlerin nitelikten yoksun olması ders kitabı yazarlarını klasik şiirlere yönlendirmektedir. Eğitim amacıyla yazılan şiirler de ise estetik zevk ve dilin ahenginin kullanılmaması türün başarılı örneklerinin oluşmamasına diğer bir sebep olarak gösterilebilir. Bu sebeple çocuk şairleri mutlaka şiir yazarken çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarının yanı sıra dili etkin bir şekilde kullanmayı da hedeflemelidir. Çocuğa estetik zevk kazandırmanın yolu, şiir dilindeki ahengi hissettirmekten geçmektedir.

Çocuklar için öğretim amacıyla yazılan şiirlerin uyaklı ve kafiyeli olması öğrenilen şeyin kalıcılığını sağlar ve öğrenmeyi hızlandırır. Aksan’a göre “Çocuklar kafiyeli ve ölçülü şiirlerden etkilenir ve buna olumlu tepkilerde bulunur (Turan ve Gücüyeter, 2005, s. 203). Klasik Türk şiiri örneklerinde de günümüzde yazılan şiirlerde ve çocuk şiirlerinin ses uyumu, dize tekrarı, aliterasyon, hece ölçüsünün kullanıldığı örneklerin çoğunlukla tercih edilmiş olduğu belirlenmiştir. Şiirin genel olarak yapısı dışında serbest şiirlere de yer verildiği, farklı formda şiir örneklerinin kullanıldığı belirlenmiştir. Çocuk şiirleri kafiyeli ve ölçülü yazılabileceği gibi serbest formda da yazılabilir (Turan ve Gücüyeter, 2005, s.197). Bu açıdan farklı şiir örneklerinin yer alması şiir türünün öğretiminde ve şiirin dilini fark etmesi açısından örnekler kayda değerdir”(Çevik, 2017,150).

“...8.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiirlerin %56,5 gibi büyük bir oranının lirik şiirler olduğu gözlenmektedir. En az tercih edilen şiir türü ise %4,3'lük oranıyla satirik şiir olmuştur. Kitaplarda farklı türlerden şiirlere yer vermenin öğrencilerin şiir metinlerini daha iyi kavrayabilmesi ve anlamlandırabilmesi için faydalı olacağı düşünülmektedir”(Ercan, 2014, s.25)

“5. sınıf Türkçe ders kitabında on dört farklı metin türüne yer verilmiştir. Bu türlerden ikisi şiir, biri film, biri haber metni, biri çizgi film, ikisi video ve bir tanesi de masal olmak üzere 8 dinleme metni yer almaktadır. Serbest okuma metinleri arasında da 2 hikâye, 1 masal, 1 roman, 1 deneme, 2 şiir ve 1 makale yer almaktadır. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda sınıf düzeylerine göre yapılan metin dağılımında yer verilen dilekçe, e posta, özlü sözler, sosyal medya mesajları, çizgi roman mizahi fıkra, ninni ve tekerleme gibi bazı türler ders kitaplarında yer verilmediği görülmüştür. Bu türlerden bazılarında metin etkinliklerinde yer verildiği tespit edilmiştir”(Türkben,2018, s.2158)

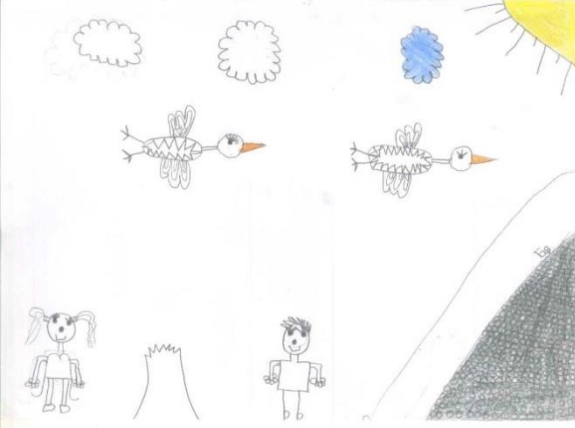
Metinler altı düz yazı ve iki şiir türüyle yer verildiği görülmüştür, konularına göre şiir türlerine ve çocuğa göre edebî değeri olan ürünler seçilmelidir. Şiir çözümlerinde öğrencilerin mecaz ve sanatlı söyleyişi algılayamayacağı şiir dilini çözemeyeceği düşünülse de yapılan çalışmalar durumun böyle olmadığını göstermektedir. Öğrencilerin deyimdeki metaforları anlayıp anlayamadığına dayalı ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin üzerindeki çalışma da bulgularımızı desteklemektedir.

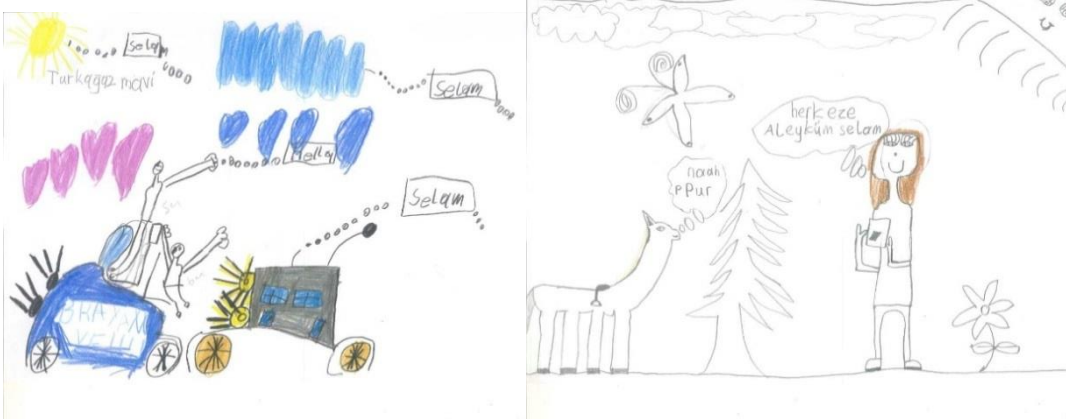
“Öğrenciler, tüm bu ifadeleri kullanırken, “etekleri tutuşmak” deyimini telaşlanmak anlamıyla açıklamışlardır. Bir diğer deyişle, öğrencilerin deyim gerçek anlamından çok metaforik anlamıyla kullandıkları söylenebilir. Bu yaş grubu öğrencilerin, soyut düşünme basamağında olmamalarına karşın hem şiirlerinde hem de resimlerinde deyim anlamına vurgu yapan ifadeler kullandıkları görülmüştür. Castillo (1999) tarafından, 5-6 yaş çocukları üzerinde gerçekleştirilen araştırmada, öğrencilere destek etkinlikler sağlandığında metaforları yorumlama ve ifade etme becerilerinin arttığı bulgusu, bu araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir”(Türkcan ve Girmen, 2012, s. 258)

Aynı çalışmada öğrencilerin tümünün şiirlerinde deyim anlamına vurgu yaptıkları ve resimlerinde de öğrencilerin neredeyse tamamının deyim anlamına odaklandıkları görülmüştür. “Araştırmanın bu bulgusu, Cowan&Albers'in (2006), çocukların resim ve şiirlerini göstergebilimsel bir yaklaşımla ele aldıkları araştırmalarında her iki anlatım biçiminin de ilköğretim öğrencileri üzerinde etkili olduğu ve göstergebilimsel analiz yapıldığında zengin bir veri kaynağına ulaşıldığı bulgusuyla örtüşmektedir”(Türkcan ve Girmen,2012, s.260)

Çalışma tüm bu çalışmaları desteklemekte ve ilkokuldan başlayarak tüm sınıflarda şiire ve türlerine gerekli sayı ve çeşitte yer verildiğinde öğrencilerin algıları ilerlemekte ve edebî zevk ortaya çıkabilmektedir.

RESİMLERDEN ÖRNEKLER

KAYNAKÇA

- Akyol, C., Dikici, A., Şiirle Öğretim Tekniğinin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi. <http://erguvankalem.blogspot.com/feeds/posts/default?alt=rss>
- Ataşçı, A.(2018). Türkçe 2. Sınıf Ders Kitabı. Koza Yay., Ankara
- Ayan. H.K., Arslan Ü. vd. (2018)Türkçe 4. Sınıf Ders Kitabı. MEB Yay.
- Bahar, M. A.(2010). Türkçe Öğretiminde Şiir.Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Bayat, N. Şiire Yönelik Tutumların ve Ön Örgütleyicilerin Şiirsel İmgelerin Anlamlandırılması Üstündeki Etkililiği
- Bindak, R. , Kaya, A., Ortaokul Öğrencilerinin Şiire Yönelik Tutumlarının İncelenmesi <https://tax-definition.org/img/definici-n-popular/433/caligrama.jpg>
- Çakmak, O. Beyin Nasıl Öğrenir?<https://www.kigem.com/beyin-nasil-ogreniyor.html>
International Journal of Language Academy
- Çevik, A.(2017).Dil Öğretiminde Edebi Metin Olarak Şiir Seçimi, İnternationalJournal of Language Academy,Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Özel Sayısı,Apri1 p. 141/151. 2017 Apri1 p. 141/151
- Dikici, A. ve Akyol C. (2009) Şiirle Öğretim Tekniğinin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi, - 2Elementary Education Online, 8(1), 48-56, -İlköğretim Online, 8(1), 48-56, 2009. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>Edeline Francis, TheUse Of Colour in Visual Poetry,<http://uni-obuda.hu/e-bulletin/Edeline.3.pdf>
- Ercan, A.N. (2014). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin şekil, tema ve tür açılarından incelenmesi. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 2(2), 15-27.
- Gülboy, E.(2017). Diller Arası Sınırları Atlama Çabası: Şiirde Çeviri <http://www.dusunuyorumdergisi.com/diller-arasi-sinirlari-atlama-cabasi-siirde-ceviri>
- Kaya, M. (2013) Okuma-Yazma Öğretiminde Şiir, Dil ve Edebiyat Dergisi, Journal of Linguistics and Literature, 10:1, 49-96
- Kuramsal Eğitimbilim, 1 (1), 33-47, 2008 www.keg.aku.edu.tr
- Morgan, C. T. (1994). Psikolojiye Giriş Ders Kitabı. 10. Basım (Çev. Arıcı,H. Ve Diğerleri). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları No:1. Nair, Dinesh G.,Large, Edward W., Stenberg, Fred, Kelso, J. A.
- Perfect, K. A. (1999). RhymeandReason: Poetryfortheheartandhead. The Reading Teacher, 52 (7), 728-737.
- Salih, R.(2016). Şiir Resim Gibidir. <https://www.pandergi.com/single-post/2016/04/01/S%CC%A7iir-Resim-Gibidir-1>
- Şeref, İ.(2018). Şiir Öğretiminde Etkinliklere Dayalı Ontolojik Metin Çözümleme Yöntemi ve Bir Yönerge, Çocuk ve Medeniyet Dergisi, Cilt 3, Sayı 6.
- Öke, M. K. (2001). Küresel Toplum, İstanbul, Avrasya Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayınları
- Önkaş,N. A.(2009). Çocuk Edebiyatı Kitaplarında Şiirin Yeri, Muğla Üniversitesi Sosyal Türkben, T. (2018).Orta Okul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Tür ve Tema Açısından Değerlendirilmesi,Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi -Yıl 11, Sayı 3.
- Türkcan, B. ve Girman, P.(2012). İlköğretim Öğrencilerinin Şiir ve ResimlerininGöstergebilimsel Analizi,Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,Güz-2012, Cilt:11, Sayı:42 (241-263)
- Töremen, F., Çankaya, İ. (2008). "Yönetimde Etkili Bir Yaklaşım: Duygu Yönetimi". Kuramsal Eğitimbilim Dergisi 1 / 1, Haziran, 33-47.
- Ünal, M. F.(2016). Göstergebilimin Serüveni, Mütetekfir, Cilt 3, Sayı 6.
- Yazıcı, D.(2017).Müziğin İnsan Beyni Üzerindeki Etkisi.Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), Haziran; 3(1): 88-103

Yıldırım, E.(2012). Şiirin Türkçe eğitimindeki işlevi ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin yerinin incelenmesi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Mayıs, Denizli